Ч. 267 Середа 29 падолиста (11 грудня) 1895. Рік V.

Виходить у Львові щодня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенем оплати почтовоі.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтовоі.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскоі“.

Передплата у Львові в бюрі дневників Люд. Пльона і в ц. к. Старостввах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року зр. 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року зр. 2·70
на чверть року зр. 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр

Про торжество наділеня кардинальским баретом.

В доповненю вчерашних вістий про торжество наділеня кардинальским баретом Є. Ем. кард. Сембратовича Єго Величеством Цїсарем подаємо тут ще слїдуючі подрібности.

Аблеґат папский монсиньор Бавмґартен подаючи Є. Величеству Цїсареви папске бреве виголосив слїдуючу промову:

„Позаяк я з ласки Папи Льва XIII. маю сповняти при Вас Найяснїйший Цїсаре і Королю високодостойний уряд апостольского аблеґата, то зроблю то з великою почестию і радостию. Бо цїню собі то дуже високо, що менї припала та честь, як длятого, що мене вислав Голова Церкви, котрий заступає місце Христа на земли, як також і для того, що маю то щастє стояти перед Вашим цїсарским і королевским Величеством, котрого вітцївске правлїнє і ревність в опіцї католицкої віри загально всі славлять. Але справа мого висланя стоїть в звязи з наставшим недавно прилученем одного видного чоловіка з Вашого обшару державного, Сильвестра Сембратовича, архіепископа львівского і руского митрополита до ряду кардиналів. Значінє наділеня пурпурою одного Русина єсть ясне кождому, хто возьме під розвагу наміри Папи, котрий вже від давна завзиває до сьвятої єдности як всїх відділених від Церкви так особливо же народи Всходу старає ся в повній любови своїми письмами назад навернути, обіцюючи їм виразно удержанє їх обряду і їх уряджень, в котрих користь промавляє повага сьвятих і довгота часу. Так також потверджає він принятем митрополита рускої церкви поміж кардиналів сьв. римскої церкви, що всї обряди, походячі від апостолів і їх учеників суть рівноуправнені а наслїдники Петра совістно ними опікували ся.

„Зі всїх, що з рускої церкви були доси приняті у високоповажану колеґію пурпуроносцїв, єсть Єго Еміненция Сильвестер Сембратович третим. Єго попередниками суть іменно той Ісидор, що процвитав в 15 столїтю і так заслужив ся для християньскої справи, та кардинал Михаіл Левицкий, львівский архіепископ, — котрий знемощілий не міг взяти в посїданє свого титулу з наданого єму достоіньства. Але ще й окремі, в самій особі лежачі причини булиміродайними для Папи; маю на думцї визначні єго честноти, побожність, ученість, пастирску ревність та инші знаменитости духа і серця, котрі придбали єму загальний подив, так, що і єго теперішнє вивисшенє знайшло загальне удобренє. Нехай же Ваше цїсарске і королївске Величество приложать якоби послїдну руку і вложать Єго Еміненциї торжественно сю відзнаку єго достоіньства. Остає ся менї ще лиш пожелати Вам, Найяснїйший Цїсаре і Королю повноти найвибранїйших дарів від Бога, а король королїв нехай надїлить Ваш Найяснїйший Дім і всї народи, що стоять під Вашим пановаием, добрами мира і всякої благодати в як найщедрійшій мірі“.

В промові, яку виголосив аблеґат папский монс. кн. Крой подаючи Є. Вел. Цїсареви бреве з іменованем зальцбурґского архіепископа Галлера кардиналом, зазначив зараз з початку, що се іменованє наступило в наслїдок просьби Монарха і на бажанє народу.

При надїленю баретами обох кардиналів, були в придворнім церкві слїдуючі достойники: Міністер справ заграничних ґр. Голуховский, спільний міністер фінансів Каляй, президент міністрів ґр. Баденї; міністри: др. Ґавч, Білиньский і ґр. Ґляйспах; намістник ґр. Кільмансеґґ, адмірал Штернек, президент найв. трибуналу обрахункового ґр. Гогенварт, президент трибуналу адміністрацийного ґр. Шенборн, старший маршалок Двору ґр. Сечен, старший ловчий ґр. Абенсперґ-Травн, старший стольник ґр. Вольценштайн, ґен. інспектор армії фельдцайґмайстер бар. Шенфельд, шеф ґен. штабу бар. Бек, командант корпуса ґр. Ікскіль-Ґілленбанд, командант міста бар. Гандель-Мацетті; фельдцайґмайстри: барон Кобліц, барон Меркль, барон Вайґль, лицар Штернек; віце-адмірал Еберан, ґенерал ад'ютант фельдмаршал Больфрас; фельдмаршали: Мільде, Вальбек, ґр. Ґельдерн-Еґмонд, бар. Кравс, бар. Верзебе; ґен. директор цїсарского фонду родинного бар. Хертек, старші дворскі ґр. Бельґард і бар. Ґуденус; бувші міністри Мадейский, Залеский і Яворский; цїсарскі посли бар. Франкенштайн, бар. Зведінек, ґр. Фалькенгайн, кн. Турн-Таксіс, ґр. Дейм, ґр. Бос-Валдек, ґр. д'Орсей, ґр. Байст, ґр. Ольдофруді і богато инших.

По торжестві був кардинал Сембратович на авдиенциї у Є. Вел. Цїсаря. Кардинал увійшов на авдиенцию з баретом в руцї, в супроводї своєї сьвіти, папского аблеґата, папского ґвардиста. Кардинал представив всїх Є. Вел. Цїсареви, а Монарх розмавляв коротко з крилошанами Бачиньским і дром Теоф. Сембратовичем і о. Гузаром а відтак і з аблеґатом монс. Бавмґартеном та з ґвардистом ґр. Петромаркім. — В суботу о 6 год. був Є. Емін. Карди-

---

3)

Дещо з технїки.

I.

Новочасна вандрівка народів. — Кілько зелїзниць на сьвітї а кілько кораблїв. — Як роблять ся шини і колеса від ваґонів. — Чоловік а машина. — Мала сила а велика робота. — Переношенє домів в Америцї. — Чому конем міряють силу машин? — Як мірить ся електрику, або що значить година „ватів“ і „кільо-ватів“.

(Дальше).*

Давнїйше знали у нас люди лиш такі міри та ваги, як: локоть або аршин, кварта, фунт та сотнар; часи змінили ся і настали нові міри та ваги: метер, кільоґрам і лїтра. Але від коли настали всїлякі машини, головно парові, показала ся потреба завести ще й міру сили, отже придумано, як ми то повисше виділи, метричні кільоґрами та взято силу коня за міру сили машин. Ба, тепер бо показала ся потреба придумати ще иншу міру для нової сили, котра вже побиває не то силу чоловіка або коня, але навіть силу парової машини. Минає як раз 29 лїт, від коли та нова сила, звана електрикою (по нашому також громовиною, бо то она єсть причиною блискавок і громів), почала робити всїляку роботу. Пруский офіцир від артилериї і інжинїр, а опісля великий фабрикант, Вернер Сіменс, придумав в груднї 1866 р. машину, звану дінамо, котрою можна викликувати дуже велику силу електричну. За помочию машини динамо можна не лиш робити сьвітло електричне, але порушувати також всїлякі инші машини силою електричною, ба навіть гнати вози по зелїзних шинах так само, як то доси робила пара. Від того часу сила електрична увійшла дуже в уживанє, бо єї може собі кождий легко наймити і спровадити дротом до своєї хати. Як давнїйше наймали собі фабриканти робітників, так наймають нинї силу електричну, а як купує ся нафта до сьвіченя, або спроваджує ся рурами з фабрики ґаз до сьвіченя, так спроваджують нинї до роботи або до сьвіченя силу електричну з фабрики, в котрій она робить ся. Велике з'ужиткованє сили електричної стало ся отже причиною, що треба було конче придумати якусь міру для електричної сили.

Ще в 1881 р. зібрали ся були в Парижи найзнаменитші технїки і фізики та установили тогди міру для електрики, віби то якийсь електричний локоть, котрим має ся мірити електрику на продаж. В чотири роки пізнїйше зібрались они знову на нараду і знаючи вже, як нова міра показала ся в практицї, установили єї остаточно. Але аж на з'їздї електротехників в Чікаґо в 1893 р. ухвалено, щоби вже всюди держати ся однакової міри і тогди установлено за міру для означеня сили електричної і для єї продажи години ватів і кільо-ватів. Сила електрична мірить ся тепер і продає ся на години ватів і кільо-ватів. Щоби сю міру бодай яко-тако зрозуміти, треба ось що знати:

Електрику можна робити ріжними способами. Найпростїйший спосіб єсть той, який придумав італїяньский учений ґр. Александер Вольта: бере ся малу плитку з міди, н. пр. вдвоє так велику, як були давнї чотири крайцарі і таку саму плитку цинкову та злютовує ся їх разом. Коли вже таких подвійних плиток наробить ся богато, складає ся їх межи трома скляними лїсочками одна на другу в той спосіб, що перша пара приходить цинком на спід; на ню кладе ся так само вирізаний, лиш трохи менший, кусник сукна, умоченого в соли, розпущеній в оцтї; на то ставить ся другу пару плиток але знову цинком на спід а на то сукно і т. д. Коли так вже поскладає ся всї плитки, тогди причіпляє ся до спідної плитки, до цинку, один конець мідяного дроту, а до плитки на самім вершку, до міди, другий єго конець. В сім приладї робить ся елек-

*) У вчерашнім фейлетонї, в послїднім стовпци, у 18-тім стишку з долини, зайшла похибка: іменно замість слова годину, має бути секунду.

нал запрошений зі своєю сьвітою на обід двірский; в неділю відправив архієрейску службу Божу в церкві сьв. Варвари, підчас котрої співав хор віденьских Русинів, а в понеділок був на обіді у кард. Ґруши. Через той час, доки Є. Емін. Кардинал перебуває у Відни, буде складати візити всїляким достойникам а відтак 12 с. м. (в четвер) около 2 год. по полудни приїде в товаристві своїх супровідників духовних і папского аблєґата монс. Бавмґартена та ґвардиста папского ґр. Петромаркі'ого до Львова.

Перегляд полїтичний.

Нїчо так не характеризує теперішне положене в Туреччинї, як слїдуючі два випадки в Константинополи:

Попередний великий везир турецкий (президент міністрів) Кучук Саід-паша сховав ся до анґлїйскої амбасади, бо боїть ся, щоби султан не позбавив его житя. Саід паша з'явив ся перед кількома днями з своїм 12-лїтним сином у амбасадора Кірера і просив его, щоби він взяв его в свою опіку, а при тім розповів таку коротку історию:

„Послїдний раз, коли султан приказав менї обняти посаду великого везира, а я не хотїв, замкнув він мене на цїлу ніч в комнатї в Ілдіз-кіоску. Нинї, в середу, дістав я приказ явити ся знову в палатї і сказано менї, що султан хоче, щоби я став великим везиром. Я не можу і не хочу обняти уряд".

В Константинополи розкинено оногди в ночи множество відозв, взиваючих всїх улемів, войско і урядників без ріжниці віри, щоби виступили против теперішної системи правлїня.

Правительство турецке змобілїзувало 154 баталїонів, разом 100.000 войска. — Саід-паша все ще криє ся в анґлїйскій амбасадї, хоч султан прирік ему, що не вдїє ему нїчого злого і зробить его великим везиром, скоро він верне назад.

Дуже важною серед теперішних обставин есть вість, яка наспіла з Масави до Риму від ґен. Баратієрі'ого. Він доносить, що войско абесиньске напало на его армію і страшно єї побили. Баратієрі жадає нової помочи. Вість та викликала в італїяньскім парляментї пригноблююче враженє.

Новинки

Львів дня 10 грудня 1895

— **Є. В. Цїсар** удїлив погорільцям міста Яворова 300 зр. підмоги.

— **Іменованя.** Комісарями маніпуляцийними в маґістратї львівскім іменовані официяли: Володислав Хмілевский, Євг. Новицкий, Йос. Шеремета і Тадей Солтис (два послїдні надетатово), а официяламп: Стан. Електорович, Юліян Юркевич, Теод. Лявдин, Альб. Менсович, Фр. Ґубернас, Володисл. Маньковский, Відт, Ів. Кочиркевич, Пижанковский і Леоп. Льоренц.

— **Перенесеня.** П. Міністер судівництва переніс ад'юнктів суду повітового Фр. Шелиньского з Камінки до Бурштина і Фел. Папару з Бурштина до Камінки.

— **Є. Е. Намістник кн. Евстахий Санґушко** повернув вчера рано з Кракова до Львова.

— **Радник Двора** ґр. Володим. Лось виїхав на люстрацию староства в Долинї.

— **Курс кутя коний.** Дирекция ц. к. школи ветеринариї і кутя коний у Львові подає до відомости, що перший 6-місячний курс кутя коний року 1896 відбуде ся в речинци від 2 сїчня до 30 червня 1896 р. Ковальскі челядники, що хотять записати ся на той курс, мають зголосити ся лично в місяци грудни с. р. в канцеляриї дирекциї в будинку шкільним при ул. Кохановского ч. 33 в годинах від 10 — 12 перед полуднем і предложити: 1) сьвідоцтво окінченя з добрим поступом школи народної; 2) сьвідоцтво правильного окінченя терміну ковальского ремісла та бодай 2 лїтної челядничої практики.

— **Холєра.** В днях 7 і 8-го грудня був такий стан холєри в краю: З попередних днів лишило ся в лїченю 9 осіб; з них одна виздоровіла а одна умерла, так що лишило ся ще 7 недужих осіб. Пошесть істнує ще в трех місцевостях, а то в Личківцях і Нижбірку новім, гусятиньского повіта, та в Брикули новій, повіта теребовельского.

— **Рідкий ювилей.** В Бориничах, повіта бобрецкого, відбуло ся минувшого четверга 5-ого грудня рідке торжество. Того дня обходив місцевий парох Впр. о. крилошанин Йоан Юзичиньский 50-лїтний ювилей свого душпастирства яко парох Боринич. Перед 50 роками, діставши презенту на той прихід від тогдїшного колятора ґр. Баденї'ого, дїда теперішного п. Президента міністрів і Маршалка кравого — достойний ювилят від того часу доси трудить ся ревно і неутомимо около добра своїх парохіян. Пережив він шістьох колятрів, а теперішний семий з ряду колятор ґр. Станіслав Мицельский, хотячи зробити овацию для вельми поважаного пароха запросив сусїдних сьвящеників на той день до Боринич. — О годинї 11-ій впроваджено ювилята процесийно до церкви, він відправив торжественну службу Божу в сослуженю о. декана Л. Рудницкого з Черча, о. сов. М. Фациевича з Лїщина, о. В. Дилиньского з Ляшок і о. Н. Сеньшина з Берездовець. По богослуженю гостив ґр. колятор з своєю женою на обідї 16 сьвящеників. При обідї вношено ріжні тоасти в обох мовах.

— **Страшна буря** лютила ся передвчера вечером і в ночи у Відни. Богато шиб віконних розбито, дахівки, написи склепові позривані. Лучили ся також випадки покалїченя; писателя Давида кинуло на землю, при чім фіра его переїхала і зломила ему ногу.

— **Дотепний дезертир.** В суботу вечером стрітив муляр Кароль Люксандер в шинку при ул. Бляхарскій у Львові свого знакомого Михайла Килїяна, що служить при 30-тім полку піхоти. По щедрій гостинї зробив Килїян Люксандрови предложене, щоби поміняли ся одїнами, бо хотїв би видїти, як Люксандер буде виглядати яко вояк. Люксандрови подобала ся тота штука і він дав своє одїнє Килїянови, а сам перебрав ся в мундур. Килїян вийшов відтак з шинку, а Люксандер дармо виглядав его повороту цїлу годину. Вкінци пішов на головну вартівню, оповів цїлу пригоду, а звідтам відставлено его на полїцию. Тут велїли ему віддати мундур і пустили его, а за Килїяном зарядили слїдство.

— **Хотїв живцем спалити жінку.** Перед

трика і плиле через дріт одним током від мідя до цинку, а другим від цинку до міди. Такий самий прилад, можна ще й иншим способом зробити: в широкий слоїк скляний наливає ся підпущеного водою вітриолю і кладе ся в него цинкову бляху, скручену в рурку; в ту рурку вкладає ся неполиваний слоїк з глини і наливає ся розпущеного у водї синого каменя та вкладає ся скручену в рурку мідяну бляху. Цинк і мідь сполучають ся відтак дротом. Сей прилад зве ся приладом Данїеля. Та сила електрики, яку дає сей прилад, уживає ся за міру тої сили, яку дають теперішні машини електричні або дінамо і она називає ся „вольтом", в честь Вольти, котрий перший зробив описаний повисше прилад до робленя електрики. Кажемо длятого: якась машина електрична дає тілько а тілько вольт електрики.

Коли в приладї Вольти або Данїеля розтяти дріт, що сполучає мідь з цинком, то в тім місци, де дріт проріже ся, зачинає показувати ся сила електрична. Коли межи оба кінцї того дрота вложити дріт зелїзний, то він жарить ся; коли на оба кінцї розтятого дрота причепити кінчасті вуглики і зблизити їх до себе, то они горять і дають дуже ясне сьвітло, котре горить каблуком; коли оба кінцї дрота запустити у воду, то випливаюча з них електрика розкладає воду на єї складові части, на первотвори, звані кисень і водень; коли пустити оба кінцї дрота в розпущений синий камінь, то они видїляють з него мідь, котра осїдає відтак на чім небудь дуже тоненькою верствою; так само може електрика випливаюча з тих кінцїв дрота видїляти з хльорового срібла, чисте срібло. Згаданих повисше малих приладів до робленя електрики можна длятого уживати н. пр. до посріблюваня якихсь предметів н. пр. ланцушків від годинників, або до покриваня якихсь медалїв мідею (ґальванопластика)

Електрика плиле з приладу електричного проводовими дротами подібно як вода в рїцї. Але як вода при берегах стрічає опір і спиняє ся на них, так і електрика стрічає опір в проводових дротах. Німецкий ученый Ом виказав, що чим довший дріт проводовий, тим більший опір стрічає в нім електрика. Треба отже ще виміряти той опір, а за міру до того бере ся той опір, який ставить електрицї нитка живого срібла, довга на 106 центиметрів а груба на квадратовий міліметер, при теплотї, при якій топить ся лїд. Ту міру опору названо в честь німецкого ученого Ома „омом" і длятого каже ся: такий а такий дріт ставить електрицї тілько а тілько омів опору.

Наконець треба ще знати силу, з якою випливає електрика в тім місци, де проводовий дріт розтятий. Силу ту пізнає ся по тім, кілько чистого срібла на мінуту може видїлити електрика з розпущеного хльорового срібла на мінуту. Досьвід поучив, що електрика із згаданого повисше приладу Данїеля випливає з такою силою, що може на мінуту видїлити трохи більше як один міліґрам чистого срібла. Ту силу току електричного принято за міру і названо в честь французского ученого Ампера — ампером.

Електрика мірить ся отже: 1) на „вольти", котрими означає ся ту єї силу, яку витворює сам дінамо т. є. машина електрична; — 2) на „оми", котрими означає ся опір який стрічає електрика в проводї; — 3) на „ампери", котрими означає ся сила току електричного, з якою він виходить з дроту. Один ампер означає, з якою силою плиле з проводового дрота вийшовший з машини один вольт електрики при опорї одного ома в дротї.

Наконець — а то вже найважнїйше — треба ще знати, яку роботу може зробити якийсь ток електричний в якімсь часї. Мірою до того есть „ват" — слово, взяте від імени Джемса Вата, славного анґлїйского винахідця. Ват означає роботу сили електричної в одній секундї при напливі електрики з машини в скількости одного вольта і з силою напливу одного ампера. На годину припадає тілько ватів, кілько секунд, отже 3.600, і длятого каже ся: ток електричний дає годину ватів роботи. Але що нїхто не уживає електрики до роботи на так короткий час, але бодай на кілька місяців, коли вже не на рік або не кілька лїт, то міра ват показала ся за мала і длятого установлено „кільо-вати". Ват есть отже для електрики тим, що ґрам, а кільо-ват тим, що кільоґрам для ваги. Година кільо-ватів має 3,600.000 ватів. Коли отже хтось купує собі електрику до якоїсь малої машини, або до малого осьвітленя і на коротший час, то платить за години ватів, коли-ж купує на більшу потребу і на довший час, то платить за години кільо-ватів.

II.

Дінамо. — Сила електрична а сила коня в електричнім сьвітлї. — Лїхтарня морска зі сьвітлом 25 мілїонів сьвічок. — Старша пара як електрика, але старша вода як пара. — Електрична сила водоспаду Неяґари.

Від коли сила електрична увійшла загально в ужиток і зачинає вже чим раз більше випирати пару; коли вже електрикою не лиш роблять всїлякі машини, але нею їздять, сьвітять, огрівають, палять, витоплюють металї з руди, варять їсти, ба навіть і — рвуть зуби, то слово „дінамо" чує ся вже чим раз частїйше, отже і показуєсь потреба знати, що оно означає. Дінамом називає ся машина електрична, але така, котра есть в силї виробити дуже велику

судом присяжних у Львові відбула ся в суботу карна розправа против Івана Гука, обжалованого о підпал хати свого вітця в Вийтівщині, дальше о тяжке побите своєї мачохи Каськи Гук і о намір спаленя живцем своєї жінки. Справа була така: Дня 3-го жовтня посперечав ся Іван Гук при копаню бараболь з своєю жінкою Паранею і хопив за мотику, щоби єї побити. Параня знаючи мужа яко чоловіка палкого, котрий не раз вже єї побив, стала утікати до дому, де мачоха сховала єї до комори і замкнула двері на ключ. Іван вбігши до хати, побив передовсім мачоху, відобрав від неї ключ від комори і хотів там дістати ся, щоби побити й жінку. Параньна причуваючи біду, підперла двері з середини так сильно, що Іван не міг їх отворити. По безуспішній пробі замкнув двері назад на ключ і підпалив хату, щоби живцем спалити жінку. Але Параньна мала того дня щастє. В коморі була сокира і коли хата стояла ціла в огни, Параньна вирубала двері і так виратувала ся від певної смерти. Огонь знищив хату вітця Іванового і сусїдну загороду Петра Гука, обох бідних селян, котрі не можуть відбудувати ся. Обжалований боронив ся тим, що тогдї був дуже роз'ярений і не знав, що робив, а жінки не хотів спалити, лише хотів єї — настрашити. — По переведеній розправі узнали судиї присяжних Івана Гука винним закинених єму злочинів, а трибунал засудив его на 10 лїт тяжкої вязниці заостреної постом і темницею.

— **Воївничі жінки.** Авраам Зас, властитель реальности при ул. Шпитальній ч. 54 у Львові, підозріваючи, що жінки, котрі приносять обід мулярям занятим при будові его камениці, крадуть єму вапно і виносять в кошиках, заступив їм дорогу і хотів їх зревідувати. Обиджені тим підозрінем дві жінки з Замарстинова Францїска Ольшаньска і Катерина Мартиняк зробили собі справу на місци, бо так сильно побили нечемного господаря, що треба було его відвезти аж на стацию ратункову.

— **Самоубийство.** В Кракові отруїв ся Ст. Ф. директор одної фахової школи. Самоубийник мав 32 роки і полишив жінку та троє дїтий.

— **Нещастна пригода.** Дня 28 падолиста с. р. лучила ся в Слободі рунгурскій в копальни Перкінса пригода, в наслідок котрої утратив житє Михайло Вацик з Заріча. Вацик був іспитованим надзорцем і доглядав в копальни кітли та машини. Отже о скільки виказало слїдство, дня 28 м. м. імовірно з причини недостаточної скількости води в кітлї, Вацик щоби збільшити силу пари в кітлї, підложив під него огонь, а рівночасно пустив в рух помпу забуваючи отворити вентиль, що веде до кітла. В наслідок того пукла помпа, а єї відорвані кусні поцїлившии Вацика в голову убили его на місци. Нещастний полишив вдову і дитину.

— **Дорогий поцїлуй.** Дрезденьский суд краєвий засудив одного Італїянця, котрий продавав по улицях ґіпсові фіґури, на десять місяців вязниці за те, що поцїлував на улици одну молоду паню.

— **Вимордована родина.** Варшавскі часописи доносять: В маріямпольскім повітї, сувальской губернії, відкрито страшний злочин. В селї Войнатраки мешкав селянин Яків Лавкис з жінкою Катериною і 6-лїтним вихованцем Леонардом Розвадовским. Лавкис уходив за чоловіка заможного і говорено, що має гроші. Хата Лавкиса лежить далеко від села, отже до него заходили рідко сусїди. Перед двома тижнями зайшов до него его внук Антін Лавкис, жовнїр в резерві. Єго очам представив ся страшний вид: на постелї лежали дуже покалїчені трупи всіх трех членів родини. Злочин наступив два або три днї перед тим. Злочинці мабуть зайшли до хати, коли всі спали і в снї їх убили.

— **Жабяча кольонїя.** Деякі околиці острова Ісляндії, особливо близько великих озер, родять в лїтї тілько комарів і мух, що мешканці мусять при роботі в поли одягати на голови маски, а на руки рукавиці, щоби охоронити ся від поколеня насїкомих. На Ісляндії нема ніяких вужів ні жаб, котрі нищили би мухи і комарі і длятого минувшого лїта зловив копенгаґский лїкар др. Елерс 40 жаб коло Копенгаґи, а его товариш один нїмецкий лїкар, 100 штук під Берлином та з тим скарбом вибрали ся до Ісляндії. В дорозї поздихали даньскі жаби зараз по першім дни подорожи, але нїмецкі доїхали здорово аж на місце призначеня. Недалеко Рейкявику, головного міста Ісляндії, вкинено всї ті жаби до великої болотної калужи і від того дня могли Ісляндці що днь одушевляти ся незнаним їм доси рахкотанем жаб. На рейкявицких мочарах гнїздить ся множество качок і як оповідали люди, що впускали жаби до тих мочарів, приглядали ся ті птиці з великою цїкавостию незнаним собі доси чотироножним болотним товаришам.

— **Др. Гриневецкий**, лїкар з Рожнїтова, наміряє від Нового року осїсти в Бучачи.

силу електричну. Як виглядає така машина, трудно єї описати; треба би єї хиба видїти. Але ще й тогди не можна би зрозуміти єї будови не знаючи докладно сила електричної і того, як она проявляє ся. Длятого, щоби дати хоч яке-таке понятє о дінамі, розкажемо в якій спосіб люди его видумали. Передовсім мусимо тут сказати дещо о маґнесї.

Звістно загально, що єсть т. зв. камінь маґнесовий, котрий притягає зелїзо, а роблять також маґнеси і з стали, котрим надають вид підкови або довгого скобля. Наші селяни купують собі часом кресива, котрі суть маґнесами. Показало ся, що маґнес може викликувати силу електричну, а на відворот сила електрична може з мягкого зелїза робити маґнес. Коли обвинути деревляну цївку мідяним дротом і вложити в ню стовпчик мягкого зелїза, а відтак із приладу електричного Вольти або Данїеля пустити до цївки електрику, то зелїзо в ній стає маґнесом. Коли-ж знову вложити в цївку, обвиту мідянним дротом, маґнесову штабку, то в дротї настає електрика. Дальші досьвіди показали, що коли взяти дві цївки обвиті дротом, вложити в них стовпики мягкого зелїза і прикріпити до зелїзної плитки, а відтак обертати їх борзо коло кінців маґнеса, що має вид підкови, так, щоби раз одна цївка переходила попід самі кінцї маґнеса, а відтак друга, то через то саме обертане тих цївок около кінців маґнеса настає велика сила маґнетична. На основі того досьвіду роблено опісля великі машини, в котрих складано до купи богато маґнесів виду підкови і довкола їх кінців обертано цївки з дротом. Були то так звані маґнето електричні машини. Аж Сіменс в 1866 р. доказав, що можна машинами без тих великих маґнесів виду підкови викликувати велику силу електричну, скоро в самих цївках будуть маґнеси, і зробив навіть таку машину, та назвав єї дінамо.

Машину електричну або дінамо мусить порушати якась сила і до того уживає ся звичайно парової машини. Яку силу дає такий дінамо, можна побачити із слїдуючого приміру:

Дінамо, котрим гонить сила одного коня, дає ток електричний в силї 736 ватів. Випливаюча з тою силою в машини електрика може запалити 13 жарових ламп електричних (таких, в котрих жарить ся дротик і сьвітить), а кожда з тих ламп дає таке сьвітло, як 16 звичайних сьвічок; всї разом дають отже тілько сьвітла, що 208 звичайних сьвічок. Ще більше сьвітла дає така машина електрична, коли замісць жарових ламп, ужиє ся т. зв. ламп каблукових, т. є. таких, в котрих на кінцях проводових дротів, що йдуть від машини аж до лямпи, суть кінчасті вуглики, котрі горять і сьвітять, пускаючи сьвітло каблуком. Дві такі каблукові лямпи дають тілько сьвітла, що 1.200 сьвічок. То робить отже електрична машина, порушувана лиш силою одного коня. Коли-ж ужити сили двох коний, то можна видобути тілько електрики, що від неї горіли би дві лямпи, з котрих кожда сьвітила би сьвітлом 1500 сьвічок. По великих містах, де тепер вже майже загально заведено електричне освітлене, уживають так великих дінамів, що їх мусить порушувати аж сила 1.000 коний. Такий дінамо пускає електрику до 12.000 жарових ламп, з котрих кожда дає сьвітло за 12 сьвічок, отже всї разом сьвітять так сильно, як сьвітило би 144.000 сьвічок!

(Дальше буде).

Штука, наука і література.

„Учителя“ ч. 23 містить: Докінчене розвідки „Школа народна ч. III“; — статю „Звіт Ради краєвої о школах народних“; — продовжене розвідки „Школа в Добромишли“; — справоздане з руху в руских товариствах, відозву руского товариства педаґоґічного, новинки і конкурси.

„Дзвінка“ ч. 23 містить: Народну байку „Сьвятий Николай і вовк“; — докінчене оповідання Льва Толстого „Два старцї“; — казку „Про що розказують сніжинки“; — оповідане „Окуляри“; — розвідку „Крук“; — докінчене арабскої казки „Абу Каземові капцї“; — казку „Миска лемішки“; — стишок Павла Думки „Циганя“; — оповідане „Дорогий скарб“; — дещо про звичаї в Коню; — стишок Т. Шевченка „Давно те дїялось!“ і загадки, задачі та розвязки.

Господарство, промисл і торговля.

— **В Товаристві взаїмних обезпечень „Днїстер“** у Львові було в місяци падолистї с. р. (по потраченю поліс уневажнених) 2273 важних поліс на обезпечене вартости 1,491.005 зр. Разом до кінця падолиста с. р. було 30.551 важних поліс на обезпечене вартости 17,095.155 зр. а. в. (наколи в попереднім році було в тім самім часї 21.018 поліс на обезпечену суму 12,085.987 зр. а. в.

Шкід прибуло в падолистї с. р. 17 случаїв, разом з попередними було до кінця падолиста 417 случаїв шкід, з котрих 413 вже виплачено, в 2 случаях відшкодоване на разі еще вздержано (разом на суму 548 зр.), а 2 в лїквідациї. Сума всїх тих шкід разом з коштами лїквідациї виносить 104.508 зр. 06 кр.
а по потраченю звороту частий контрасекурованих 41.378 зр. 49 кр.
позістає на власний рахунок 63.129 зр. 57 кр.

Телеграми.

Відень 10 грудня. Найдост. Архікн. вдовиця Стефанія принимала вчера на авдиенциї кардиналів Сембратовича і Галлера.

Відень 10 грудня. На вчерашний дворский обід були запрошені посли: Гельбіх, Кібек, Барвіньский, Барайтер, Пурґшталер, Дідушицкий, Діпавлї, Газе, Герольд, Кайцль, Клюн, Менґер, Півіньский, Промберґ, Щепановский і Зіс.

Рим 10 грудня. Мінїстер відчитав вчера в парляментї депешу ґен. Баратієрі'ого, з котрої виходить, що мимо великої страти в італїяньскій армії неприятель не занял ані пяди італїяньскої посїлости.

— **Книгарня наукового тов. Ім. Шевченка** у Львові, улиця Академічна ч. 8. продає слїдуючі книжкі: Вас. Чайченко. Під хмарним небом, поезиї часть I, 1 зр., Книга казок, поезиї часть II, 60 кр., Твори прозаїчні ч. I. 80 кр., ч. II. кр., ч. III. 80 кр. — Записки Товариства імени Шевченка ч. I, II, III, IV. по 1 зр.— Тарас Шевченко. „Кобзар“ 2 томи 4·50 зр., з пересилкою 5 зр. — Павло Граб. Збірник поезий ч. I. 20 кр., З чужого поля. Переклади 20 кр. — Іван Сурик. Твори, з московского 10 кр. — Олекс. Колесса. Шевченко і Міцкевич 1 зр. — Герінґ-Герасимович. Що то є ґосподарність 30 кр. — Шевченко з бандурою над Днїпром 25 кр. — Осип Маковей: Поезиї ч. I. 20 кр. — Михайло Старицкий. В темнаві драма 20 кр. — Юлїй Верне. Подорож довкола землї 50 кр. — Молитвенник народний (фонетичний) 15 кр. — Марко Кропивницкий. Титаріївнадрама 20 кр.

За редакцию відповідає: Адам Креховецкий.

ІНСЕРАТИ.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.